

## سوره چهارم - مؤمن

این سوره در مکه نازل شده و ۸۵ آیه دارد.

به نام خداوند بخشنده مهربان

ح. ميم. (۱) نزول این کتاب از سوی خدای بی‌همتای داناست. آمرزنده گناهان و پذیرنده توبه سخت عقوبت است. صاحب نعمت و رحمت، جز او معبودی نیست و بازگشت همه به سوی اوست. (۲ - ۳)

در آیات الهی جز کافران مجادله نکنند گردش آنها در شهرها تو را نفریب. پیش از آنها هم قوم نوح و از پی آنها اقوام دیگر هم تکذیب کردند و هر امتی سعی داشت که پیامبران را بگیرند و به باطل مجادله می‌کردند تا بدان وسیله حق را تباه گردانند که من مؤاخذهشان کردم پس عقوبت من چگونه بود؟ و همچنین وعده عذاب پروردگارت بر کافران محقق گشت که آنها اهل دوزخند! (۴ - ۶)

آنان که حاملین عرشند و آنهایی که اطراف آنند به ستایش پروردگارتان تسبیح می‌گویند و بدو ایمان دارند و بر مردگان آمرزش می‌طلبند (و می‌گویند) پروردگار! علم و رحمت تو به همه امور عالم می‌رسد، پس کسانی را که توبه آورده و راه تو را پیروی نموده‌اند بیامرز و آنها را از عذاب دوزخ نگاهدار. پروردگار! آنها را در بهشت‌های جاوید، که با آنها و پدران و همسران و فرزندان صالحشان وعده داده‌ای، داخل کن که تویی خدای فرزانه بی‌همتا! آنها را از بدی‌ها بازدار و هر که را که تو امروز از بدی‌ها بازداری بی‌گمان بر او رحمت کرده‌ای و این است رستگاری بزرگ! (۷ - ۹)

به کافران گفته می‌شود که خشم خدا سخت‌تر از خشم شما بر خودتان است. در آن زمان که به ایمان دعوت می‌شدید انکار می‌کردید! گویند پروردگار! ما را دو بار بمیراندی و دو بار زنده کردی ما به گناهانمان اعتراف داریم آیا راهی برای خروج (از عذاب) هست؟! (گفته شود) این عذاب به سبب آن است که هنگامی که خدا به تنهایی (بدون شریک) خوانده می‌شد کفر می‌ورزیدید و چون برای او شریکی قرار می‌دادند بدان ایمان می‌آوردید. اینک دآوری با خدای والا تر و بزرگتر می‌باشد. اوست که آیات خود را بر شما پدیدار می‌سازد و از آسمان برای شما روزی می‌فرستد (ولی) جز آن کس که به سوی خدا بازگردد پند نگیرد! (۱۰ - ۱۳)

پس خدا را بخوانید و دین خاص او گردانید اگرچه بر کافران خوش‌آیند نباشد! بلندپایگاه است، صاحب عرش عظیم است. وحی را از امر خویش به هر که از بندگانش خواهد القاء نماید تا آنان را از روز آخرت بیم دهد. روزی که نیک و بد انسان‌ها پدید آید، و هیچ امری از آنها بر خدا پوشیده نماند، آن روز فرمانروائی خاص کیست؟ خاص خدای قاهر یکتا! آن روز هر کسی بدان چه کرده است کیفر بیند. آن روز هیچ ستمی نباشد. همانا خدا سریع‌الحساب است! آنان را از آن روز نزدیک بترسان. در آن روز دل‌ها به گلوگاه‌ها برسد و از هول آن خشم‌ها را فرو برند. برای ظالمان نه هدایت کننده‌ای باشد و نه شفיעی که شفاعتشان مورد قبول یابد! خدا خیانت چشم‌ها و آنچه را که در سینه‌هاست می‌داند. و خدا به حق دآوری کند. و کسانی که جز او (به خدائی) خوانده شوند هیچ دآوری ننمایند. بی‌گمان خدا شنوای بیناست. (۱۴ - ۲۰)

آیا در زمین گردش نمی‌کنند تا عاقبت کسانی را که پیش از آنها بودند ببینند؟ که نیرویشان از اینان بیشتر و آثارشان در زمین گسترده تر بود! سرانجام خدا آنها را به سزای

گناهانشان بگرفت و هیچکسی نبود که آنها را از عذاب خدا باز دارد! این بدان سبب بود که پیامبرانشان با دلایل و برهان به سوی آنها آمدند ولی آنها کفر ورزیدند. پس خدا آنان را بگرفت که خدا نیرومند سخت‌کیفر است! (۲۱- ۲۲)

همانا موسی را با معجزات خویش و حجتی آشکار فرستادیم. به سوی فرعون و هامان و قارون. که گفتند او جادوگر دروغگوست. و هنگامی که از جانب ما بر آنها آمد گفتند پسران کسانی را که بدو ایمان آورده‌اند بکشید و زناشان را زنده نگاه دارید ولی نیرنگ کافران بیهوده بود! و فرعون به اطرافیانش گفت بگذارید موسی را بکشم و او خدای خویش را بخواند. می‌ترسم که دینتان را عوض کند یا در زمین تباهی ایجاد نماید! موسی گفت من از شر همه متکبرانی که به روز حساب ایمان ندارند به پروردگار خویش و پروردگار شما پناه می‌برم! (۲۳ - ۲۷)

و مرد مؤمنی از فرعونیان که ایمانش را پنهان می‌کرد گفت چرا مردی را که می‌گوید پروردگار من "الله" است می‌کشید؟ در حالی که او با معجزاتی از سوی پروردگارتان به جانب شما آمده است. اگر دروغگو باشد گناه دروغش بر خود اوست و اگر راستگو باشد برخی از آن چه به شما وعده می‌دهد به شما می‌رسد و همانا خدا کسی را که گزاف کار و دروغگو باشد هدایت نمی‌نماید! ای قوم! اکنون فرمانروائی با شماست و شما در این سرزمین غلبه دارید. اگر عذاب خدا بر ما بیاید چه کسی ما را یاری خواهد داد؟! فرعون گفت من جز آن چه را که درمی‌یابم به شما نمی‌نمایم و جز به راه راست هدایتان نمی‌کنم. آن مرد مؤمن گفت ای قوم من! من برای شما از روزگاری همانند روز هلاک اقوام پیشین بیم دارم! مانند روزگار ناگوار قوم نوح و عاد و ثمود و آنهایی که از پی آنها بودند و خدا هرگز بر بندگان ظلم نخواهد! ای قوم من! بر شما از عذاب روزی می‌ترسم که مردم از سختی آن به فریاد آیند! روزی که از جایگاه رسیدگی به حساب به سوی دوزختان برگردانند و هیچ از قهر خدا پناهی نیابید و هر که را خدا گمراه کند راهنمایی بر او نباشد! (۲۸ - ۳۳)

و یوسف نیز پیش از آن با دلایل و معجزات به سوی شما (مصریان) آمد و شما از آن چه او برایتان آورد همواره در شک ماندید تا این که او مرد گفتید خدا از پس او دیگر پیامبری بر نیانگیزد. خدا کسی را که گزافکار و شکاک باشد چنین گمراه می‌سازد! آنهایی که بدون هیچ دلیل و حجتی که برایشان آمده باشد، در آیات الهی به جدال و انکار برمی‌خیزند نزد خدا و نزد مؤمنان سخت مغبوضند و خدا بر دل هر گردنکش و متکبر این چنین مهر می‌زند! و فرعون گفت ای هامان برای من کاخ بلندی بساز تا مگر من به راه‌های برسم. راه‌های آسمان را به سوی معبود موسی بالا روم که من موسی را دروغگو می‌پندارم. عمل زشت فرعون اینچنین در نظرش آراسته شد و راه حق بدو مسدود گشت و نیرنگ و تدبیرش جز در زیانکاری نبود! (۳۴ - ۳۷)

آن کس که ایمان آورده بود (مؤمن‌الفرعون) گفت ای قوم! از من پیروی کنید تا به راه راست هدایتان کنم! ای قوم! به راستی که زندگی این جهان جز متاعی بیش نیست و آخرت سرای بقاست. هر کس کار بدی کند جز به مانند آن جزا نبیند و هر که کار نیکو کند، چه مرد و چه زن، در صورتی که مؤمن باشد در بهشت درآید و در آنجا به رزق بی‌حساب روزی داده شود! و ای قوم! چه شده است که من شما را به سوی نجات دعوت می‌کنم و شما مرا به آتش دوزخ فرا می‌خوانید؟ مرا دعوت می‌کنید که به خدا کافر شوم و چیزی را که بدان علم و اطلاعی ندارم بدو شریک قرار دهم ولی من شما را به خدای مقتدر آمرزگار دعوت می‌نمایم! بی‌گمان آن چه مرا به سوی او دعوت می‌کنید در دنیا و آخرت دعوتی

برای او نیست، و بازگشت همه ما به سوی خداست و اسرافکاران اهل دوزخ باشند! زود باشد آن چه را به شما می‌گویم به یاد آرید و من کار خود را به خدا می‌سپارم زیرا او با احوال بندگان خویش بیناست. (۳۸ - ۴۴)

پس خدا او (مؤمن آل‌فرعون) را از شر نیرنگ آنها نگاه داشت و فرعونیان را عذاب سخت فراگرفت! آتش، که بامدادان و شامگاهان بر آنها عرضه می‌دارند و روزی که رستاخیز برپا شود (دستور رسد) آل‌فرعون را به سختترین عذاب درآورد! و وقتی آنها در جهنم با هم ستیز کنند ضعیفان به گردن فرازان گویند ما (در دنیا) پیروان شما بودیم آیا می‌توانید بخشی از آتش را از ما بازدارید؟ متکبران گویند ما همه درانیم. همانا خدا میان بندگانش حکم نموده است! و آنهایی که در آتشند به خازنان دروغ گویند از پروردگارتان بخواهید یک روز از این عذاب را بر ما سبک گردانند! آنها گویند آیا پیامبرانتان با آیات و دلایل بر شما نیامدند؟ جواب دهند چرا. گویند پس اینک هر چه بخواهید دعا کنید که دعای کافران جز به گمراهی نیست! ما پیامبران خویش و کسانی را که ایمان آورده‌اند در زندگی این دنیا و روزی که گواهان برخیزند، یاری می‌دهیم! روزی که عذرخواهی‌های ستمکاران بر آنها سود ندهد و بر آنان لعنت باشد و سرای بد آخرت بر آنهاست. (۴۵ - ۵۲)

و همانا به موسی نبوت عطا کردیم و کتاب (تورات) را به فرزندان یعقوب به میراث دادیم که راهنما و پند و تذکری بر صاحبان خرد باشد. پس صبر پیشه کن همانا وعده خدا حق است، و بر گناهانت آمرزش خواه. و به حمد و ستایش پروردگارت شبانگاه و بامداد او را تسبیح گوی. آنان که بدون هیچ دلیل و حجتی که بر آنان آمده باشد، در آیات الهی مجادله می‌کنند در دل‌هایشان کبری هست که هرگز بدان نرسند. پس تو بر خدا پناه بجوی که او شنوای بیناست. همانا خلقت آسمان‌ها و زمین از آفرینش آدم‌ها بزرگتر است ولی بیشتر مردم نمی‌دانند! (۵۳ - ۵۷)

و کور و بینا یکسان نیستند و نه آنهایی که ایمان آورده کارهای نیکو انجام دادند با بدکاران برابرند! اندکند آنهایی که پند می‌گیرند! رستاخیز حتماً آمدنی است و در آن شکی نیست اما بیشتر مردم ایمان نمی‌آورند! پروردگارتان گفته، مرا بخوانید تا اجابتان کنم. کسانی که از پرستیدن من گردنکشی می‌کنند به‌خواری به دوزخ در خواهند آمد! (۵۸ - ۶۰) خداست که شب را برای شما پدید آورد تا در آن آرامش یابید. روز را روشن ساخت (که کسب و کار کنید) بی‌گمان او بر مردم فضل و کرم دارد ولیکن بیشتر مردم سپاس نمی‌گزارند! این است خدا. پروردگار شما، آفریننده همه موجودات عالم، جز او معبودی نیست. پس چگونه از راه او برگردانده می‌شوید؟ کسانی که آیات ما را انکار کنند چنین سرگردان می‌شوند! خداست آن که زمین را برای شما جایگاه قرار داد و آسمان را برافراشت و شما را به نیکوترین صورت‌ها بیاراست. و از چیزهای پاکیزه برای شما روزی عطا کرد. این است خدا، جز او معبودی نیست، تنها او را بخوانید و دین خاص او بنمایید. سپاس خدای راست که پروردگار جهانیان است! (۶۱ - ۶۵)

بگو هنگامی که دلایل روشن از جانب پروردگارم به سوی من آمد از پرستیدن (خدایان باطل که) شما غیر از خدا می‌خوانید نهی شدم و دستور یافتم که تنها پروردگار جهانیان را اطاعت کنم. اوست که شما را از خاک آفرید. آنگاه از نطفه‌ای. سپس از خون بسته. آنگاه شما را به صورت طفلی از رحم مادر بیرون آورد. بعد به قوت برسید. پس از آن پیر می‌شوید. و برخی از شما پیش (از پیری) بمیرد و بعضی دیگر تا وقت معین می‌رسد و باشد که شما بیندیشید! اوست که زنده می‌کند و می‌میراند و چون چیزی را اراده کند بدان گوید

"باش" و "می‌شود". (۶۶ - ۶۸)

مگر آنهایی را که در مورد آیات الهی مجادله می‌کنند نبینی که چگونه (از ایمان) برگردانده می‌شوند. کسانی که کتاب و آن چه را، که پیامبران را بدان فرستاده‌ایم، تکذیب می‌کنند پس زود باشد که بدانید. در حالی که غل‌ها و زنجیرها در گردن‌هایشان است و در آب جوشیده کشیده شوند، و سپس در آتش افکنده شوند! پس به آنها گفته شود کجایند آنهایی که شریک قرار می‌دادید. غیر از خدا! گویند همگی از ما گم شدند. بلکه از پیش هم چیزی نبود که ما آنها را می‌پرستیدیم. اینچنین خدا کافران را در ضلالت وامی‌گذارد! این (عذاب) بدان سبب است که به نا حق در زمین شادی می‌کردید و بدان فخر می‌نمودید! اینک از درهای دوزخ درآئید و برای ابد در آنجا بمانید و چه بد است جای متکبران! صبر کن که وعده خدا حق است. پس برخی از آن عذاب را که به آنها وعده داده‌ایم بر تو می‌نمایانیم و آنها به سوی ما بازگشت داده شوند! به تحقیق پیش از تو پیامبرانی فرستادیم که خبر برخی از آنها را به تو نقل کرده‌ایم و برخی را بیان ننموده‌ایم. بر هیچ پیامبری سزاوار نباشد بدون اجازه خدا آیه‌ای بیاورد و چون فرمان خدا آید به حق حکم داده شود و در آنجاست که باطل گویان زیانکار گردند! (۶۹ - ۷۸)

خداست که چهارپایان را برای شما قرار داد تا بر آنها سوار شوید و از آنها بخورید. و برای شما در آنها فایده‌هایی است تا به وسیله آن به حاجتی که در دل دارید برسید و بر آنها و بر کشتی‌ها سوار شوید. و خدا آیات خود را بر شما می‌نماید کدام یک از آیاتش را انکار می‌کنید؟ چرا مردم در زمین نمی‌گردند تا ببینند عاقبت کار کسانی که پیش از آنها بودند چگونه شد؟ آنها از حیث عده بیشتر بودند و از لحاظ نیرو و آثاری که در زمین گذاشتند افزونتر! ولی آن چه به دست آورده بودند به کارشان نیامد و از آنها رفع نیاز نمود! و چون پیامبرانشان با دلایل و معجزات بر آنها آمدند آنها به دانشی که داشتند بالیده و شادمانی کردند و سرانجام عقوبت آن چه استهزاء می‌کردند آنها را فرا گرفت! و چون عذاب ما را دیدند گفتند تنها به خدای یگانه ایمان داریم و به آنهایی که شریک او گرفتیم کافریم! (اما) ایمان آوردنشان. بعد از آن که عذاب ما را دیدند بر آنها سودی نداشت. این سنت خداست که درباره بندگان جاری است و کافران در آن زمان زیانکار گردند! (۷۹ - ۸۵)